Pietilä P., P. Lintunen & H.-M. Järvinen (toim.) 2006. Kielenoppija tänään – Language Learners of Today. AFinLAn vuosikirja 2006. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja no. 64. Jyväskylä. s. 105–123.

▼▼▼▼

TOISEN JA VIERAAN KIELEN OPPIJAT YLEISISSÄ KIELITUTKINNOISSA

Mirja Tarnanen ja Katja Mäntylä
Jyväskylän yliopisto

This article concerns learner profiles of test takers of English (foreign lg) and Finnish (second lg) language test. All learners were adults who took part in the National Language Certificate (NC) test that consists of nine different languages on three different examination levels. People taking the English test are Finnish or Swedish speaking citizens, and participants in the Finnish test are immigrants with varied linguistic and cultural backgrounds. We look at learner profiles (N=600) from three different aspects: 1) background knowledge, 2) skill profiles and 3) learners' experiences on the test. The profiles are examined in the light of differences and similarities between foreign and second language learners and their needs and purposes for taking the test. Further, the results are discussed within the wider scope of language testing with social and educational consequences.

Keywords: test taker, English as a foreign language, Finnish as a second language, test-wiseness, language learner

Tarkastelemme artikkelissamme Yleisten kielitutkintojen englannin ja suomen kielen keskitason testin suorittajien oppijaprofiileja (N=600) heidän taustojensa, testistä saamiensa arvioiden ja heidän testistä antamansa palautteen näkökulmasta. Lähtöoletuksenamme on, että englannin testin suorittajat ovat suomalaisina vieraan kielen oppijoina koulutus- ja kielitaustoiltaan homogeenisempi jouk-

ko kuin suomen testin suorittajat vaihtelevine kieli- ja kulttuuritaustoineen. Vieraan ja toisen kielen oppijaprofiilien kuvaamisen lisäksi pohdimme, miten erot ja yhtäläisyydet taustoissa sekä kokemukset testistä näyttävät vaikuttavan testistä suoriutumiseen sekä millaisia sosiaalisia ja kielipoliittisia vaikutuksia standardoidulla testijärjestelmällä voi olla.

1 JOHDANTO

Yleiset kielitutkinnot (YKI) on aikuisille suunnattu valtakunnallinen kielitaitotesti, jossa kuka tahansa voi mittauttaa kielitaitonsa. Testiin osallistuminen ei vaadi mitään tiettyjä muodollisia kieliopintoja. Useat työnantajat ja oppilaitokset hyväksyvät YKI-todistuksen todisteena työ- tai opiskelupaikan hakijan kielitaidosta, mutta osallistujien motiivina saattaa olla myös palautteen saaminen kielitaidostaan ja tulevien kieliopintojen suunnittelu. YKI-testi on mahdollista suorittaa yhdeksässä eri kielessä (suomi toisena kielenä, englanti, ruotsi, saksa, venäjä, ranska, italia, espanja, saame) kolmella eri taitotasolla: perustaso (tasot 1–2), keskitaso (3–4) ja ylin taso (5–6) (Yleisten kielitutkintojen perusteet 2001). Jokainen testi koostuu viidestä osakokeesta, jotka keskittyvät kielitaidon eri osa-alueisiin (puhuminen, kirjoittaminen, puheen ymmärtäminen, tekstin ymmärtäminen sekä rakenteet ja sanasto). Näistä osa-alueista puhuminen ja kirjoittaminen arvioidaan kriteeriviitteisesti vertaamalla suorituksia taitoa kuvaaviin tasokohtaisiin kriteereihin. Testisuorituksia arvioivat koulutetut ja kokeneet arvioijat, jotka osallistuvat säännöllisesti YKIn järjestämään arviointikoulutukseen.

Useimmat suomen ja englannin testin osallistujista tarvitsevat kielitaidostaan todistuksen viranomaisia tai työnantajaansa varten. Suomen osallistujista valtaosa hakee kansalaisuutta ja todistus on siksi tarpeen; englannin testiin osallistujista puolestaan enemmistö tarvitsee todistusta työnsä vuoksi. Mielenkiintoisen näiden kahden kielen asetelmasta tekee se, että suomen testiin osallistujille testikieli on toinen kieli, kun taas englannin osallistujille englanti on

vieras kieli. YKI-testi pohjautuu funktionaaliseen kielitaitokäsitykseen, ja testissä esiintyvät tehtävät ja aiheet ovat sellaisia, joihin jokainen kielenkäyttäjä saattaa törmätä arkipäivässään. Täten voisi olettaa, että suomen testiin osallistujat olisivat etulyöntiasemassa. Toisaalta englannin testiin osallistujat ovat suomalaisen koulujärjestelmän koulimina tottuneempia kielikokeisiin ja formaaliin kielenopetukseen.

2 KYSELYT JA ARVIOT AINEISTONA

Tutkimukseen otostettiin kevään 2005 testikerralta satunnaisesti 300 englannin ja 300 suomen kielen keskitason testiin osallistunutta, jotka olivat myöntäneet testin yhteydessä luvan käyttää testituloksiaan tutkimustarkoituksiin. Keväällä 2005 englannin kielen keskitason testin suorittajia oli kaikkiaan 431 ja suomen keskitason 993. Aineisto koostuu testin osallistuneiden taustatiedoista, heidän saamistaan tasoarvioista sekä testin jälkeen täytettävistä palautelomakkeista taulukon 1 mukaisesti. Koska taustatietolomakkeeseen ja palautelomakkeeseen vastaaminen on vapaaehtoista, niitä ei ole aineistossa jokaiselta osallistujalta.

TAULUKKO 1. Englannin ja suomen kielen vastaajien määrät (N) aineistokohtaisesti.

Aineisto	Englanti (N)	Suomi (N)
Taustatietolomakkeet	289	277
Testin tasoarviot	300	300
Palautelomakkeet testistä	272	242

Testiin osallistuvia pyydetään testin aluksi täyttämään taustatietolomake. Siinä testiin osallistuvalta kysytään muun muassa hänen sukupuolensa, äidinkielensä, koulutuksensa, millaisissa tilanteissa ja kuinka usein hän käyttää testikieltä sekä millaisia syitä hänellä on suorittaa kielitutkinto. Tasoarviot puolestaan perustu-

vat testin suorittamiseen, ja tässä yhteydessä tarkastelussa ovat mukana kaikkien osakokeiden tasoarviot. Palautelomake täytetään välittömästi testin suorittamisen jälkeen ja siinä kysytään muun muassa osallistujan käsitystä testin vaikeustasosta, testitehtävien mielekkyydestä, ajankäytöstä testissä sekä testiolosuhteista tutkintopaikalla.

Tutkimukseen valittujen taustakyselyjen ja palautelomakkeiden aineisto analysoitiin frekvenssiaineistojen mukaisia tilastoanalyyseja käyttäen. Palautelomakkeiden avoimien kysymysten vastaukset on luokiteltu niiden sisältöjen mukaan. Testistä saadut tasoarviot perustuvat osallistujien testituloksiin ja ovat samoja kuin heidän tutkintotodistuksensa tasoarviot. Yleisissä kielitutkinnoissa keskitason tutkinnon tasoarvio voi olla alle 3, 3 tai 4. Ymmärtämiskokeissa sekä rakenteiden ja sanaston hallintaa osoittavassa osakokeessa suoritukset pisteitetään ja pistemääriä vastaavat tasoarviot määräytyvät testin vaikeustason mukaan. Puhumisen ja kirjoittamisen arviointi on kriteeriviitteistä, joten arviot perustuvat puhumisen ja kirjoittamisen kriteereihin.

Aineiston pohjalta testin suorittajien profiileja tarkastellaan kolmesta eri näkökulmasta:

1) Keitä testin suorittajat ovat?
2) Millaisena he pitävät testiä?
3) Miten he selviytyvät testistä?

Aineiston perusteella vastausta haetaan siihen, miten toisen ja vieraan kielen oppijoiden profiilit vaihtelevat ja miten taustoihin liittyvät erot saattavat vaikuttaa esimerkiksi testistä selviytymiseen. Kiinnostuksen kohteena ovat myös kokemukset testistä ja niiden yhteys taustaprofiileihin ja testituloksiin. Tutkimusten mukaan testissä, joka pyrkii oikeudenmukaisuuteen (fairness), pitäisi pystyä huomioimaan suorittajien erilaisuus esimerkiksi rodun, sukupuolen ja etnisen taustan suhteen, koska testikokemuksella (test wiseness) näyttäisi olevan vaikutusta siihen, miten testiin osallis-

tuva kykenee osoittamaan kielitaitonsa testiolosuhteissa (ks. esim. Kunnan 2004; Foster, Paulk & Rederer Dastoor 1999; Norton 1997).

3 PROFIILIEN KERTOMAA

3.1 TAUSTAT PROFIILIEN LÄHTÖAINEKSENA

Otokseen valituista englannin testin osallistujista 289 täytti taustatietolomakkeen ja suomen testin osallistujista 277. Taulukkoon 2 on kerätty osallistujien täyttämistä taustatietokyselyistä yhteenveto. Taustatietokyselyillä selvitetään muun muassa osallistujien koulutus- ja ammattitaustoja, kielenkäyttötaustoja sekä syitä testiin osallistumiseen.

Erot osallistujien profiileissa ovat huomattavia. Englannin keskitason testiin osallistujista suurin osa on miehiä, jotka haluavat työskennellä YK-joukoissa ja tarvitsevat siksi kielitaidostaan todistuksen. Heille testin hyväksytysti suorittaminen on edellytys rauhaturvaajakoulutukseen pääsemiselle, joten heidän osaltaan testiä voi pitää high stakes -testinä, jolla on merkittäviä vaikutuksia yksilön tulevaisuudelle (AERA 1999). Ylipäänsä englannin osallistujat tarvitsevat kielitodistusta useimmiten työtään varten. Toiseksi yleisin syy on palautteen saaminen kielitaidosta. Koska tarkoitusta koskevaan kysymykseen voi rastittaa useamman kuin yhden syyn, ovat monet saattaneet laittaa rastin työtarkoitusten lisäksi palautekohtaan.

TAULUKKO 2. Englannin ja suomen testin osallistujien (N=566) taustat.

	englanti %	**suomi %**
sukupuoli	72,3 mies	69,7 nainen
äidinkieli	96,9 suomi 3,1 ruotsi	42,7 venäjä 49 eri äidinkieltä
koulutus		
• perus	5,9	15,9
• toisen asteen	54,7	40,8
• korkeakoulu	39,4	29,3
ammatti		
• opiskelija	17,8	34,2
• työssä	77,7	34,0
• työtön	4,5	19,1
• muu (äitiysloma)		10,0
miksi osallistun testiin		
• työnhaku	47,1	44,4
• työnantajan vaatimus	45,0	10,5
• uudet työtehtävät	29,1	9,7
• opiskelu	10,0	27,1
• palaute kielitaidosta	26,3	21,3
• parempi palkka	8,3	1,8
• muu	9,3	40,4 (kansalaisuus)
kohdekielen opinnot	n. 70 % oli opiskellut englantia ainakin 9 vuotta koulussa. Koulun jälkeen opintoja oli harvalla.	n. 27 % oli opiskellut suomea peruskoulussa; n. 50 % aikuiskoulutuksessa; yli 70 % oli opiskellut itsenäisesti.
kohdekielen käyttö		
• kotona	48,8 ei koskaan 18,8 1/kk tai alle	60,1 päivittäin, 23 ei koskaan
• työpaikalla	14,2 päivittäin 21,1 viikottain	62,2 päivittäin, 28,2 ei koskaan
• vapaa-aikana	49,1 1/kk tai vähemmän	87,3 päivittäin/viikottain, 6,3 ei koskaan
• opinnoissa	27,0 1/kk tai vähemmän	79,9 päivittäin/viikottain

Suomen testiin osallistujille testi on myös paljon vartija: 40 % tarvitsee tutkintotodistusta kansalaisuuden hakemista varten, minkä edellytyksenä on yleistaitotaso 3 (ks. myös kansalaisuuslaki 359/2003; Tarnanen 2005). Suomen osallistujien enemmistö on venäjää äidinkielenään puhuvia naisia, mikä on odotuksenmukaista suhteessa siihen, että venäjänkielisiä maahanmuuttajia on Suomessa eniten (Nieminen 2003: 15, ks. myös Tarnanen 2004). Muuten suomen testiin osallistujat ovat varsin heterogeeninen joukko: äidinkielten kirjo virosta dariin on laaja. Siinä missä englannin osallistujista enemmistö on töissä, suomen osallistujista reilu kolmannes raportoi olevansa töissä. Yli puolet suomen testin suorittajista on joko työttömiä tai opiskelijoita, joista monet voivat olla mukana työvoimapoliittisessa koulutuksessa.

Englannin testin osallistujat ovat kieliopintojenkin osalta melko homogeeninen ryhmä. Yli 90 % suomalaisista opiskelee koulussa englantia ensimmäisenä vieraana kielenään, mikä takaa osallistujien pitkähköt kieliopinnot. Koulun jälkeen useimmat eivät kuitenkaan enää näytä opiskelevan englantia sen paremmin formaalissa ympäristössä kuin itsenäisestikään. Tämä saattaa olla heijastuma englannin testin osallistujien miesvaltaisuudesta: vapaaehtoinen kieltenopiskelu ei kiinnosta miehiä (Sajavaara 2006). Suomen testiin osallistujat taas opiskelevat ahkerasti itsenäisesti. Itsenäisesti opiskelevien suuri prosentti kertoo toisen kielen taidon tarpeesta ja lujasta oppimismotivaatiosta. Toisaalta se voi olla myös osoitus siitä, että sopivantasoisia suomen kursseja on harvoin tarjolla tai ne ovat työssäkäyvälle hankalaan aikaan tai kursseja on tarjolla lähinnä vain osana kotouttamis- tai työvoimapoliittista koulutusta.

Kohdekielen käyttötiheys heijastelee eroja toisen kielen ja vieraan kielen välillä. Jos työpaikan kielenä ei ole englanti, harva suomalainen tarvitsee englantia arkipäivässään. Suomea toisena kielenään puhuvista taas valtaosa käyttää suomea päivittäin; selviytyminen suomalaisessa yhteisössä edellyttää suomen kielen käyttöä ja keskitason testiin osallistuvan kielitaito riittää monista jokapäiväisen elämän kielenkäyttötilanteista selviämiseen. Se, mikä

mielletään kielenkäytöksi ja miten käyttötaajuutta itsearvioidaan, saattaa tosin erota vastaajasta riippuen. Taustatietokyselyssä ei käyttöä ole määritelty sen tarkemmin, ja niinpä amerikkalaisen elokuvan katsominen televisiosta voi olla englannin käyttöä siinä missä neuvottelut brittiläisen kauppakumppanin kanssa.

3.2 PALAUTETTA TESTISTÄ

Testiä koskevaan palautelomakkeeseen vastasi 600 otostetusta testin suorittajasta kaikkiaan 517 (86 %) osallistujaa. Palautelomakkeessa kysyttiin testin vaikeutta yleensä sekä osakokeittain, ajan riittävyyttä tehtävien suorittamiseen, osallistujien mielipidettä tehtävien mielekkyydestä ja käsitystä testin odotuksenmukaisuudesta. Palautetta testijärjestelyjen sujuvuudesta tutkintopaikalla kysyttiin myös. Taulukkoon 3 on koottu testin suorittajien vastaukset siten, että testin vaikeutta koskevat prosentit viittaavat vastauksiin, joissa testin tehtäviä pidettiin vaikeina. Testin suoritusaikaa koskevat prosentit viittaavat vastauksiin, joiden mukaan aika ei riittänyt tehtävien tekemiseen ja tehtävien mielekkyyttä koskevat prosentit vastaajiin, joiden mielestä tehtävät olivat tylsiä. Odotuksenmukaisuutta koskevat prosentit osoittavat niiden vastaajien määrän, joiden mielestä testi ei vastannut heidän odotuksiaan ja testinjärjestelyjä koskevat prosentit vastaajiin, jotka pitivät testin järjestelyjä huonoina.

TAULUKKO 3. Englannin ja suomen testin suorittaneiden (N= 517) palautetta testistä.

	ENGLANTI (N=272) %	SUOMI (N=242) %
TESTIN VAIKEUS		
puhuminen	22,1	27,2
kirjoittaminen	3,7	14,4
puheen ymmärtäminen	28,0	29,1
tekstin ymmärtäminen	23,0	17,6
rakenteet ja sanasto	14,0	23,2
SUORITTAMISAIKA		
puhuminen	25,4	35,3
kirjoittaminen	23,0	23,5
puheen ymmärtäminen	17,8	39,1
tekstin ymmärtäminen	35,7	23,3
rakenteet ja sanasto	2,9	23,0
TEHTÄVIEN LUONNE		
puhuminen	14,6	17,3
kirjoittaminen	11,6	15,3
puheen ymmärtäminen	13,4	15,6
tekstin ymmärtäminen	15,7	9,4
rakenteet ja sanasto	8,4	15,0
ODOTUKSENMUKAISUUS	15,0	25,7
TESTIJÄRJESTELYT	2,4	14,5

Kuten taulukosta 3 näkyy, suurin osa testin suorittajista piti tehtäviä sopivina tai helppoina kaikissa osakokeissa. Tämän mukaan testin suorittajat näyttäisivät valinneen taitotasoaan vastaavan tutkintotason. Kaikkein helpoimpana pidettiin molemmissa kielissä kirjoittamisen koetta ja kaikkein vaikeimpana puheen ymmärtämisen koetta. Varsinkin englannin kielessä kirjoittamisen koe oli helppo lähes jokaisen vastanneen mielestä. Kirjoittamisen kokeen helppouteen on voinut vaikuttaa tekstilajien tuttuus: useimmilla saattaa olla kokemusta kirjeiden, viestien ja argumentoivien tekstien kirjoittamisesta. Kirjoittamisen kokeessa tutkinnon suorittajalla

on mahdollisuus kirjoittaa sellaisella kielellä, jonka hän hallitsee, kun taas puheen ymmärtämisen kokeessa kuunneltava puhe, kysymykset, nopeus ja vastausaika tulevat suorittajalle ikään kuin valmiiksi kontrolloituna. Testin suorittajat kommentoivatkin avovastauksissaan puhumisen kokeen tilannetta oudoksi.

Englannin testin suorittajista reilu viidennes ja suomen testin vastaajista reilu neljännes piti puhumisen koetta vaikeana. Puhuminen studiokokeessa koettiin vaikeaksi pitkälti samoista syistä, kuin mistä puheen ymmärtämisen koetta kritisoitiin. Lisäksi puhumista ”kasvottomalle” nauhalle pidettiin vieraana ja epäaitona. Yleisesti ottaen testin tehtävät olivat useamman suomen testin kuin englannin testin suorittajan mielestä vaikeampia kaikissa muissa paitsi tekstin ymmärtämisen kokeessa. Ero on yllättävä siinä mielessä, että yksikielisen suomen testin kysymyksetkin ovat suomen kielellä, mikä lisää melko paljon kohdekielisen luettavan määrää. Suomen testin osallistuvien täytyy myös vastata avoimiin kysymyksiin kohdekielellä, kun taas englannin testissä avovastaukset kirjoitetaan omalla äidinkielellä. Toisaalta suomen testin suorittajat toisen kielen oppijoina ovat jatkuvasti suomenkielisen tekstimaailman ympäröiminä ja ehkä siksi tottuneempia lukemaan suomenkielisiä tekstejä.

Testin suorittamisajat näyttävät riittäneen suurimmalle osalle testin suorittajista melko hyvin tai hyvin. Kaikkein eniten kiire tuntui englannin testin suorittajien mielestä tekstin ymmärtämisen kokeessa, mikä on yhdenmukaista heidän kokemuksensa kanssa sen vaikeustasosta. Suomen testin suorittajien mielestä koko studiokoe (puheen ymmärtämisen ja puhuminen) koettiin kiireisenä, mitä kommentoitiin muun muassa seuraavasti: ”enemmän aikaa puhumiseen” tai ”ei tarpeeksi aikaa tutustua tehtäviin”. Rakenteiden ja sanaston osakokeessa englannin suorittajille suoritusaika riitti melko hyvin tai hyvin lähes kaikille, mikä antaa aihetta olettaa, että joko englannin vastaajat ovat tottuneempia tekemään vastaavanlaisia tehtäviä tai tehtävät ovat olleet heille vaatimustasoltaan helpohkoja. Yhtenä syynä voi olla sekin, että suomen rakenteiden ja sanasto

-osakokeessa on englannin koetta useampia suoritusaikaa enemmän vieviä produktiivisia tehtäviä, vaikka osiomäärä on suunnilleen sama.

Tehtävät olivat vastaajien mielestä pääosin mielekkäitä. Englannin vastaajien mielestä tehtävät olivat mielekkäimpiä rakenteet ja sanasto -kokeessa, mihin on voinut vaikuttaa osin se, että sen tehtävien suorittamiseen aika riitti parhaiten ja sen vaikeustasoa pidettiin helpompana verrattuna puhumisen, puheen ja tekstin ymmärtämisen kokeeseen. Tehtävätyypiltään rakenteiden ja sanaston osio muistuttaa eniten oppikirjaharjoituksia, mikä sekin saattaa vaikuttaa siihen, miten ne koetaan. Suomen kokeessa pidettiin vastaavasti tekstin ymmärtämisen tehtäviä mielekkäimpinä; myös sen vaikeustasoa pidettiin helpompana kuin rakenteiden ja sanaston, puhumisen ja puheen ymmärtämisen kokeen. Muuten erot eri osakokeiden ja myös kielten välillä ovat pieniä. Alle viidennes piti tehtäviä tylsinä.

Avovastauksissa positiivisina asioina pidettiin lomakkeiden, tehtävien ja ohjeiden selkeyttä, mahdollisuutta vastata ”ruksaamalla”, koetilanteen rentoutta sekä aiheiden sopivuutta. Vastaavasti kritiikkiä saivat idiomit, pitkä aika kouluajoista, testin tekijän tarkoituksen miettiminen, puheen ymmärtämisessä puhujan aksentti, väsymys ja yleensäkin vieraat sanat. Osa vastaajista selitteli testiin kohdistamaansa kritiikkiä turhautumisella: testiin oli tultu valmistautumatta ja oma heikko osaaminen harmitti. Kyseinen vapaan sanan lista osoittaa sen, miten monenlaiset muuttujat ovat mukana testin suorittamisessa. Sitä, missä määrin ne vaikuttavat testistä suoriutumiseen, on vaikea arvioida, mutta niiden läsnäolo paljastaa sen, etteivät testitehtävien ”laatu” ole vain itse tehtävissä (vrt. Messick 1996; Kunnan 2004).

Testi kokonaisuudessaan vastasi paremmin englannin kuin suomen testin suorittajien odotuksia, mikä lienee melko odotuksenmukaista. Englannin testin suorittajat ovat taustoiltaan hyvin homogeeninen ryhmä tietorakenteiltaan, koulu- ja testikokemuksiltaan sekä kulttuuritaustaltaan, mikä näkyy heidän kommen-

teissaan: ”odotettu vaikeustaso, odotetun haastava, odotetun kaltainen, odotetun tyyppisiä tehtäviä, samaa tyyliä kuin lukioaikana”. Niiden, joiden odotuksia testi ei vastannut (15 %), mielestä testi oli ”tarpeettoman vaikea, odotettua helpompi tai odotettua nopeatahtisempi”.

Suomen vastaajista neljänneksen mielestä testi ei vastannut heidän odotuksiaan. Heidän mielestään testi oli liian vaikea tai tilanne yleensäkin outo ja vieras. Koska monet suomen osallistujat suorittavat testin kansalaisuuden hakemista varten, liittyy onnistumiseen paljon paineita, mikä voi entisestään lisätä jännitystä, hermoilemista ja vaikuttaa keskittymiskykyyn. High stakes -tyyppiset testit, jotka vaikuttavat merkittävästi testin suorittajan elämään, edustavat kohdekulttuurin arviointikäytänteitä ja ne on usein suunniteltu homogeeniselle kohderyhmälle. Tällaisiin käytänteisiin tottumattomista standardoitujen testien tapa arvioida kielitaitoa voi tuntua epäoikeudenmukaiselta ja omaan kokemukseen perustuvaa osaamista väheksyvältä (vrt. Messick 1996; Shohamy 1997, 2006).

Englannin vastaajat olivat suomen vastaajia tyytyväisempiä testien järjestelyihin, sillä lähes kaikkien mielestä ne sujuivat melko hyvin tai hyvin, mihin he viittasivat avovastauksissaan kiittämällä muun muassa valvojien ystävällisyyttä ja järjestelyjen yleistä toimivuutta. Järjestelyihin liittyvät tyytymättömät kommentit koskivat niin ikään varsinaisia järjestelyjä, kuten maksamiskäytänteitä, valvojan käyttäytymistä, opasteita testipaikalla ja studion toimivuutta. Suomen testin osallistujien kritiikki kohdistui muun muassa testin alkamisaikaan, testipäivän tauottamiseen ja viileään testitilaan. Suomen kielen testipäivä on haasteellinen sekä testiin osallistujille itselleen että tutkintotilaisuuden valvojalle, koska vieraalla kielellä annettujen ohjeiden seuraaminen voi olla väsyttävää ja vastaavasti valvojille ohjeiden antaminen tarpeeksi yksinkertaisella mutta havainnollistavalla tavalla vaikeaa, jos ei ole suomi toisena kielenä -opettajan taustaa. Kaiken kaikkiaan on tärkeää, että testijärjestelyjen koettiin sujuneen pääasiassa hyvin, sillä yksi testiarvioinnin oikeudenmukaisuuskriteereistä edellyttää, että testiolo-

suhteet ovat mahdollisimman yhdenmukaiset kaikille osallistujille (Kunnan 2004).

3.3 TESTITULOSTEN KERTOMAA

Englannin ja suomen testin suorittaneiden taitotasoarviot eroavat toisistaan, kuten taulukko 4 kertoo. Kokonaisarvosanojen suhteen englannin testiin osallistujat menestyivät testissä suomea paremmin. Ero oli tilastollisesti merkitsevä.[1] Alle kolme eli hylätyn tasoarvion sai suomessa yli 17 prosenttia kun englannissa vastaava luku oli vain 8 prosenttia. Hyväksytyistä suorituksista englannin tasoarviot jakautuivat lähes tasan tasojen kolme ja neljä välillä, kun taas suomessa suurin osa testiin osallistuneista sai yleistasoarvioksi kolme. Englannin osallistujien parempaa kielitaitoa näiltä osin voivat selittää muun muassa tottumus tehdä testitehtäviä sekä yhtenäinen ja vuosissa pitkä englannin opiskeluaika. Vastaavasti suomen osallistujien erilaiset taustat ja monilla pakko suorittaa keskitason testi, vaikka kielitaito ei vielä olisikaan sen tasoista, heijastunee yleistasoarvioissa.

TAULUKKO 4. Englannin ja suomen testin osallistujien (N=600) tasoarviot osataidoittain.

	tekstin ymm. (%)		**puheen ymm. (%)**		**puhumi-nen (%)**		**kirjoitta-minen (%)**		**rakenteet/ sanasto (%)**		**yleisarvio (%)**	
	En	Su	En	Su	En	Su	En	Su	En	Su	En	Su
< 3	12,3	12,3	15,3	10,0	6,7	24,2	8,7	25,3	15,3	24,3	8,0	17,7
3	50,7	55,0	42,0	65,7	46,7	52,0	49,7	52,3	42,3	58,3	49,7	61,3
4	37,0	32,7	42,7	24,3	46,7	23,7	41,3	22,3	42,3	17,3	42,3	21,0

1 chi-square asymp. sig <0,05

Testitulokset olivat hieman ristiriidassa osallistujien vaikeiksi kokemien osioiden kanssa. Molemmat ryhmät kokivat puhumisen ja puheen ymmärtämisen testit hankaliksi. Suomen testiin osallistujien olisi kuitenkin voinut olettaa selviävän osioista melko hyvin, sillä suomi on heille toinen kieli ja testitilanteet samankaltaisia, joita osallistujat kohtaavat arkipäivässään. Toisaalta testitilanne ja kielistudio on monelle osallistujalle uusi kokemus, sillä he eivät ehkä ole osallistuneet muodolliseen kielenopetukseen lainkaan tai sen yhteydessä ei ole opiskeltu kielistudiossa. Englannin testiin osallistujat sen sijaan ovat tottuneet ainakin puheen ymmärtämisen testitehtäviin ja suurimmalla osalla on kokemusta kielistudiosta. Vaikka he raportoivat käyttävänsä englantia melko harvoin, erityisesti puhumisen tehtävissä he menestyivät silti hyvin.

Puheen ymmärtäminen oli vaikeahko myös englannin testiin osallistujille, mikä oli hieman yllättävää. Syynä saattaa olla se, että osallistujat ovat tottuneet vain tiettyihin standardiaksentteihin ja puheenaiheisiin, jolloin testissä tulevat erilaiset aksentit olivat vaikeita. Myös aihepiirit saattoivat olla varioivampia kuin koulussa tai heille tutuissa kielenkäyttötilanteissa. Suomen testiin osallistujat kokivat hekin puheen ymmärtämisen vaikeaksi ja kommentoivat erityisesti puheen nopeutta. Arkielämässä osallistujat ehkä saavat puhekumppaneiltaan tukea hitaan ja selkeän puheen muodossa. Testissä puheen ymmärtämistehtävissä tavoitellaan kuitenkin luontevaa puhenopeutta. Koetusta vaikeudesta huolimatta suomen testiin osallistujat selvisivät puheen ymmärtämisestä hyvin: 90 prosenttia heistä saavutti vähintään taitotason 3.

Kirjoittamisen tehtäviä molemmat ryhmät pitivät helppoina. Englannin osallistujat ovat tottuneet kirjoittamaan englanninkielistä tekstiä koulussa, ja osa heistä tarvitsee kirjoitettua englantia myös työssään. Vaikka testin funktionaaliset kirjoittamistehtävät poikkeavat koulun ainekirjoituksesta, tottumus englanninkielisen tekstin tuottamiseen heijastui hyvänä menestyksenä testissä. Suomen testiin osallistujien tulokset eivät olleet yhtä hyviä, mutta tämä ei ollut yllätys: osallistujien heterogeeniset koulutustaustat ja eri

äidinkielet erilaisine kirjoitusjärjestelmineen tekevät kirjoittamisen testistä varsin haasteellisen. Kirjoittaminen ei myöskään ole taitona välttämättä yhtä tarpeellinen jokapäiväisessä elämässä kuin suullinen kielitaito eikä sitä näin ollen harjoiteta yhtä usein ja todennäköisesti kuin suullista kielitaitoa.

Englannin testiin osallistujat kokivat rakenteiden ja sanaston testin helpoksi mutta menestys tässä osakokeessa ei ollut yleistaitotasojen veroista. Tämä on ehkä osoitus testityypin tuttuudesta: sanasto- ja rakenneosuuden tehtävät muistuttavat pitkälti koulusta tuttujen harjoituskirjojen ja kokeiden tehtäviä, ja tehtävätyyppien tuttuus saattoi luoda vaikutelman itse tehtävän helppoudesta. Vaikka suomen osallistujat pitivät kirjoittamisen tehtäviä helppoina ja rakenne- ja sanastotehtäviä vaikeina, heistä noin neljännes ei saavuttanut taitotasoa 3 näissä taidoissa. Toisaalta näin kahden osakokeen yhdenmukaiset tasoarviot ovat melko odotuksenmukaisia, sillä vaikka kirjoittamisen taidossa arvioidaan muutakin kuin rakenteiden ja sanaston hallintaa, niiden merkitys korostuu kirjoittamisessa puhumista enemmän.

4 PROFIILIT JA TULOKSET – PÄÄTELMIÄ TULOKSISTA

Vieraan ja toisen kielen ero näkyi englannin ja suomen testin suorittajien profiileissa erityisesti siinä, miten usein he raportoivat käyttävänsä kohdekieltä. Se, että suomen testin osallistujat käyttävät suomea enemmän, ei kuitenkaan näkynyt heidän tasoarvioissaan. Toisaalta englannin vastaajat olivat opiskelleet pitempään englantia ja tottuneempia testiolosuhteisiin, mikä saattaa selittää heidän testistä saamiaan korkeampia tasoarvioita. Tosin suomen testin osallistuneet saavuttivat englannin testin suorittajia paremmin taitotason 3 puheen ymmärtämisessä ja tekstin ymmärtämisessä. Alle 3 jääneiden suorittajien määrä oli sama molemmissa kielissä. Se, että suomen suorittajat ovat toisen kielen oppijoina

jatkuvasti kohdekielisessä ympäristössä, saattaa selittää menestystä ymmärtämisen taidoissa.

Englannin testiin osallistujien osalta merkittävin tasoarvioihin vaikuttava taustatekijä oli testiin osallistumisen syy. Ne, jotka osallistuivat testiin työnsä vuoksi, menestyivät testissä paremmin kuin muut. Ero oli tilastollisesti merkitsevä. Vaikka suomen testiin osallistujista 40 prosenttia tarvitsi todistusta kansalaisuuden hakemista varten, eli testistä suoriutuminen oli heille tärkeää, testiin osallistumisen painavat syyt eivät vaikuttaneet testituloksiin. Sen sijaan venäjää äidinkielenään puhuvat osallistujat menestyivät muita paremmin suomen testissä. Venäjänkieliset maahanmuuttajat ovat usein korkeasti koulutettuja, mikä osaltaan saattaa selittää tulosta (ks. myös Tarnanen 2004).

Englannin osallistujat hyötyvät varmasti länsimaisesta testikokemuksesta ja osaamiskäsityksestä. Kielitaidon testaaminen ylipäänsä, tehtävätyypit sekä kielistudio ovat tuttuja jo koulusta ja arvioinnin institutionaaliseen luonteeseen on totuttu (ks. myös Messick 1996; Kunnan 2004). Tehtävätyyppien tuttuus saattaakin luoda illuusiota helppoudesta, sillä kuten testisuoritukset osoittavat, kaikissa osioissa englannin osallistujat eivät menestyneet erityisen hyvin. YKIn edustama funktionaalinen kielitaito arkipäivän tilanteineen on ehkä vieraampi testitilanteessa ja muodollisessa kielenoppimisympäristössä. Sen sijaan suomea toisena kielenään puhuvat, huolimatta kielitestin mahdollisesta vieraudesta, hyötyvät testin kommunikatiivisista ja arkipäiväisistä tehtävistä.

Suomen osallistujien kokemattomuus näkyy esimerkiksi kommenteissa puhumisen ja puheen ymmärtämisen tehtävistä. Kielistudiossa toimiminen ilman aiempaa kokemusta olisi varsin haastavaa ilman stressaavaa testitilannettakin. Toisaalta myös englannin osallistujat kommentoivat studiotilanteen vierautta jonkin verran. Vaikka kielistudio olisikin tuttu, siellä on totuttu tekemään lähinnä puheen ymmärtämisen, ei puhumisen tehtäviä. Yleensä osallistujat itse pitävät kasvokkaista puhetilannetta studiota miellyttävämpänä mutta puhumisesta saatavan arvion kannalta sil-

lä ei näyttäisi olevan suoranaista merkitystä (esim. O´Loughlin 1995; Luoma 1997). Toisaalta näissä tutkimuksissa ei ole varsinaisesti tutkittu eri kulttuuritaustaisten eroja, vaan tutkimuksiin osallistuneet ovat yleensä olleet länsimaisen koulutuksen saaneita.

YKI-testin rooli on merkittävä kielipoliittisesti, koska sitä käytetään eri yhteyksissä vaadittavan kielitaidon vartijana. Esimerkiksi kansalaisuuden tai työpaikan hakemisessa pelkkä kielikoulutuksesta saatu todistus ei riitä. Kun testi on tarkoitettu kenelle tahansa aikuiselle riippumatta siitä, miten hän on omaksunut kielitaitonsa tai mikä on hänen kulttuurinen ja kielellinen taustansa, on haastavaa laatia testi sellaiseksi, että osallistujat pystyvät osoittamaan kielitaitonsa tasavertaisesti, varsinkaan kun testi ei perustu mm. testiteknisiä taitoja valmentavaan koulutukseen. Kuten tämä tutkimus osoittaa, huolimatta eroista testiin osallistujien välillä se näyttää olevan mahdollista. Se kuitenkin edellyttää, että testin laadinnassa, sen järjestämisessä ja arvioinnissa ollaan tietoisia siitä, miten toisen ja vieraan kielen mahdolliset vaikutukset näkyvät testin suorittamisessa.

Arvioinnilla legitimoidaan sitä – tässä tapauksessa kielitaitoa – mitä pidetään hyväksyttävänä osaamisena. Siksi Yleisissä kielitutkinnoissa testin ja arvioinnin laadunvarmennus on jatkuva prosessi. Laadunvarmennus on tavalla tai toisella mukana niin tehtävien laadinnan ohjauksessa, arvioijien jatkuvassa koulutuksessa, tulosten ja testitehtävien laadullisessa ja tilastollisessa analyysissa, tutkinnonjärjestäjien ohjauksessa, osallistujille tarkoitettujen testiesitteiden kehittämisessä ja myös tämän artikkelin kirjoittamisessa ja näiden asioiden pohtimisessa. Testijärjestelmän toimijoilla tulee olla selkeä käsitys kokonaisuudesta ja sen tavoitteellisesta ohjaamisesta kohti luotettavampaa ja eettisempää arviointia. Siksi vuorovaikutus eri tahojen kanssa ja heiltä saatava palaute on oleellista, jotta eri näkökulmat voidaan huomioida testien kehittämisessä. Tässä artikkelissa tarkasteltiin ja kuunneltiin osallistujien ääntä, Osallistujien puheenvuoro osoitti, että vaikka pääosin testi toimii melko hyvin, laatua pitää ja sitä voidaan kehittää edelleen.

KIRJALLISUUS

AERA (American Educational Research Association), APA (the American Psychological Association) & NCME (the National Council on Measurement in Education) 1999. *Standards for Educational and Psychological Testing.* Washington D.C.: American Educational Research Association.

Foster, S. K., A. Paulk & B. Rederer Dastoor 1999. Can we really teach test-taking skills? *New Horizons in Adult Education* 13, 1.

Kunnan, A. J. 2004. Test fairness. Teoksessa M. Milanovic & C. Weir (toim.) *European Language Testing in a Global Context,* Studies in Language Testing 18. Cambridge: Cambridge University Press, 27–48.

Luoma, S. 1997. *Comparability of a Tape-mediated and a Face-to-face Test of Speaking. A Triangulation Study.* Lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus.

Messick, S. 1996. Validity and washback in language testing. *Language Testing* 13: 3, 241–256.

Nieminen, M, 2003. Työvoiman luovuttajasta pakolaisten vastaanottajaksi. Teoksessa K. Pohjanpää. S. Paananen & M. Nieminen (toim.) *Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002*. Helsinki: Tilastokeskus, 10–36.

Norton. B. 1997. Accountability in language assessment. Teoksessa C. Clapham & D. Corson (toim.) *Language Testing and Assessment 7. The Encyclopedia of Language and Education.* Dordrecht: Kluwer Academic, 313–322.

Oikeusministeriö. 2004. *Kansalaisuuslaki* N:o 359/ 2003. [Siteerattu 1.2.2006.] Saatavissa: http://www.finlex.fi/linkit/sd/20030359.

O´Loughlin, K. 1995. Lexical density in candidate output on direct and semi-direct version of an oral proficiency test. *Language Testing* 12, 216–237.

Sajavaara, K. 2006. Kielivalinnat ja kielten opiskelu. Teoksessa R. Alanen, H. Dufva & K. Mäntylä (toim.) *Kielen päällä, Näkökulmia kieleen ja kielenkäyttöön.* Jyväskylän yliopisto: Soveltavan kielentutkimuksen keskus,199–229.

Shohamy E. 1997. Testing methods, testing consequences: Are they ethical? Are they fair? *Language Testing* 14: 3, 340–349.

Shohamy, E. 2006. *Language Policy: Hidden Agendas and New Approaches*. London: Routledge.

Tarnanen, M. 2004. Venäjänkieliset suomen kielen testissä – keitä he ovat ja miten he pärjäävät? Teoksessa S. Laihiala-Kankainen, O. Milovidova & T. Rynkänen (toim.) *Dialogeja: kieli, yksilö ja yhteisö*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, 126–143.

Tarnanen, M. 2005. Kielitaito kansalaisuusnäkökulmien keskiössä. Teoksessa L. Kuure, E. Kärkkäinen & M. Saarenkunnas (toim.) *Kieli ja sosiaalinen toiminta*. AFinLAn vuosikirja n:o 63, Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA, 67–81.
Yleisten kielitutkintojen perusteet. 2001. Helsinki: Opetushallitus.